

GYÓGYPAEDAGOGIAI SZEMLE

Siketnémák, vakok, hülyék, gyengeelméjűek, dadogók és hebegők oktatásával foglalkozók
SZAKKÖZLÖNYE.

Előfizetési ára : Egész évre . 8 korona Fél évre . 4 „ Negyed évre . 2 „	Szerkesztik és kiadják : NÉMETH LÁSZLÓ és VÁRADI ZSIGMOND.	Megjelenik minden hónap elsején 1 ívnyi terjedelemben
--	---	---

Szerkesztőség : Kecskemét, Templom-utca 95. sz.
Kiadóhivatal : Budapest, VIII. ker. Rökk Szilárd-utca 10. szám.

A lap tartalmáért felelős : NÉMETH LÁSZLÓ.

III évfolyam.

Budapest, 1901 Junius 1-én.

6. szám.

TARTALOM: Pragmatikánk. — A fiúk kézügyességi oktatása a siketnémák iskoláiban (intézetjeiben): K—g-tól. — Adatok a hazai siketnéma-oktatás történetéhez: Borbély Sándortól. — Vázlatok a vakok orsz. intézete módszeres tantervéhez: Lovács Józseftől. — Adatok a siketnémák váci intézetének százados múltjához: Borbély Sándortól. — Tanulmányúti jegyzeteim: Herodek Károlytól. — A kiejtésre való tanítás: Taritzky Ferenctől. — Szakirodalmi szemle: Wentzel Józseftől. — Hazai hírek.

Pragmatikánk.

Dr. Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi minister meghagyásából, a gyógypaedagogiai tanintézetek tanárai szolgálati és fegyelmi szabályzatának kidolgozására gyűltek össze a hazai gyógypaedagogiai intézetek igazgatói *Cseike Győző* ministeri számvevőségi aligazgató elnöklete alatt május 20.-án a vakok budapesti országos intézetében.

Régi jogaink visszaszerzését, régi vágyaink megvalósulását reméljük e bizottság tanácskozásának eredményeként.

A minister úr bizonyára sokat hangoztatott panaszaink hatása alatt rendelte el a szabályzat kidolgozását, miután meggyőződött arról, hogy panaszaink jogosak és bajainkon segíteni kell. Tanácsadói bizonyára feltárták előtte helyzetünket, és szeretettel ajánlották kegyébe ügyünket s ennek tulajdonítható, hogy a minister ily váratlanul elrendelte szolgálati és fegyelmi szabályzatunk újra alkotását.

Mi régi vágyaink megvalósulását látjuk a minister úr rendelkezésében. Intézkedésének fénye bevilágítja jövőnők útját s régi ideálunk hajnalszillaga előttünk ragyog.

Az a tíz igazgató, a ki a szabályzat kidolgozásával megbízott, — vérünkéből való vér. — mind át szenvedte már azt a nyomasztó állapotot, mely különösen pályánk kisebb állásban levő tagjaira nehezedik. Lehetetlen, hogy midőn a minister bizalma feléjük

fordúlt, e felette fontos, mondhatni életbe vágó kérdés megoldásában, elfelejtették volna a múltat és elfordultak volna szíveikben testvéreiktől s ne tettek volna meg mindent saját véreik jobblétének biztosítására.

Föltétlen bizalmunk van a megbízottak tárgyilagosságában, mert ők jól ismerik azt a nyomasztó helyzetet, a mely reánk nehezedik s a mely a legbuzgóbb ember munka-kezdését is megbénítja.

Wlassics miniszter számtalan tanújelét adta már annak, hogy a jogos kérést minden alkalommal meghallgatja és az elnyomottak bajain szívesen segít. A polgári iskolai tanároknak már ígéretet tett, hogy kezdő fizetésüket 1600 koronában állapítja meg, s ma már minden véglegesen alkalmazott polgári iskolai tanárnak legalább 1600 korona fizetése van. Pedig mi a polgári iskolai tanároknál kedvezőbb helyzetben voltunk, nálunk csak pár év óta 1000 korona a kezdő fizetés. 1893-ban nálunk még 1600 koronára nevezték ki a segédtanárt. Nem hihetjük tehát, hogy midőn minden állami tisztviselő sorsán javítanak az illető fórumok, egyedül a mi helyzetünk essék visszafelé. Nyugdíj ügyünk is egy részünkre rosszul értelmezett törvénycikknek lett áldozata. Hiszszük, hogy a miniszter úr irántunk való jóakarata ebben is visszaállítja régi jogainkat.

A mely népnek alkotmányt adnak, annak szabadságát és régi jogait is visszaadják egyszersmind. Az alkotmány a régi elvesztett jogok visszaadását föltétlenül magába foglalja. Semmi jogot és semmi kedvezményt nem biztosító intézkedéseket nem kell paragrafusokba foglalni és felsőbb jóváhagyással *sentesíteni*.

Wlassics miniszter alkotmányunk körülírására hívta össze jobbjainkat. Minden jel arra mutat, hogy elvesztett jogainkat visszaadja . . . Reméljük . . . és bízva bízunk! . . .

Fiúk kézügyességi oktatása a siketnémák iskoláiban (intézeteiben).

Oktatásügyünk egyik ágában sem oly eltérők a vélemények, mint a fiúk kézügyességi oktatását illetőleg, s már magára az elnevezésre nézve is a legkülönbözőbb felfogásokkal találkozunk. Így a svéd rendszert követők „slöjd“-nek, tantervünk „*kézügyességi oktatás*“-nak, némelyek „*gyermekmunkák*“-nak, mások meg egyszerűen „*kézimunkatanítás*“-nak nevezik.

A „slöjd“ szót, eltekintve attól, hogy idegen, — ami bizonyára egymagában is elég ok, hogy száműzzük — már azért sem lehet használnunk, mivel sem tantervünk és tudomásom, szerint siketnéma-intézeteink egyikében sem követik a svéd-rendszert, amelynek elnevezésére szolgál. A németek sem használják, hanem „*Knaben Handarbeitsunterricht*“-nek nevezik. De történelmi jogalapja sincsen

a „slójd“-szónak, mint bizonyos tekintetben az érzékűek iskoláiban, mivel intézeteinkbe a kézügyességi oktatást nem a Svédországban járt u. n. slójdisták mozgalmának hatása alatt vezették be, mint inkább az ipari műhelyek beszüntetése után azon célból, hogy, ha növendékeink az intellektuális képzés fontossága miatt egyszersmind ipari képzésben nem is részesülhetnek az intézetekben, legalább oly általános kézügyességre tegyenek szert, hogy az intézetekből kilépve, a kézmivességet könnyebben és előbb elsajátíthassák. — „Gyermekmunkák“-nak sem nevezhetjük, mivel a cél, melyet a kézügyességi oktatás intézeteinkben szolgál, ennél jóval magasabb; — a „kézimunka-tanítás“ elnevezés pedig igen általános.

Legtalálóbban és leghűbben fejezi ki e cselekvést az az elnevezés, amelyet tantervünk is használ: „*fiúk kézügyességi oktatása*.“ Ennélfogva legjobb e bár kissé hosszú, de legalább magyar és kétségtelenül leghelyesebb elnevezés mellett maradunk.

Amily eltérők a vélemények a kézügyességi oktatásnak elnevezésében, époly különböző nézetekkel találkozunk annak céljára, szükséges és hasznos voltára nézve.

Némelyek feltétlenül szükségesnek tartják, mások csak egyik vagy másik ágát, avagy csupán az internátusokban óhajtják a kézügyességi oktatást bevezetni, viszont gyakran találkozunk oly felfogásokkal is, amelyek szerint a fiúk kézügyességi oktatása teljesen felesleges és csak amolyan „slójd-láz“-nak tartják, amely csakhamar le fog lohadni és megszűnik. Ezek benne a tanulóknak túlságos megterhelését, amazok pedig épen a gyermekeknek célszerű elfoglaltatását látják benne és szerintük a növendékek munkaszeretetének felkeltésére és ébrentartására igen alkalmas eszköz lévén, a helyes irányú nevelésnek kiegészítő részét kell, hogy képezze.

Növendékeink átlag hetenként 24—30 órán át vannak szellemi munkával terhelve, ha tehát még ezekhez hozzászámítjuk a kézügyességi órákat is és csupán az órák számát fogjuk tekinteni, kétségtelenül túlterhelésnek fog feltűnni a gyermekeknek ily nagy óraszámú való elfoglaltatása; ha azonban behatóbban foglalkozunk ez ügygel, be kell látnunk, hogy *túlterhelésről egyáltalában szó sem lehet, mert a szellemi munka után a helyes irányban vezetett kézügyességi munkálkodás nem teher, hanem kellemes és üdítő szórakozás*, amely a központi idegszervek egyoldalú igénybevétele által megzavart egyensúlyt helyreállítja és amely a szellemi munkában elszibadt testi szervezetbe új életet önt, a vérkeringést fokozza, a testi jólétet s ennélfogva a szellem rugékonyságát és a kedély üdeségét előmozdítja.

E körülmény azonban a kézügyességi oktatásnak szükségességét még nem bizonyítja, mert annak a testre és szellemre ható ugyanazon jótékony befolyását más tantárgygyal pl. a tornázással is elérhetjük.

Szükséges a fiúk kézügyességi oktatása:

- a) nevelői,
- b) gyakorlati szempontból.

Nevelői szempontból szükség van rá, hogy gyermekeinket *állandóan helyes irányban foglalkoztassuk* és ennél fogva őket a testre, szellemre és erkölcsre egyaránt károsan ható rossz foglalkozásokról, s a csavargásokról leszoktassuk, és hogy őket az unalom és tétlenség lelket ölő posványából kiragadjuk, a munkára szoktassuk és ennek szeretetére megtanítsuk.

Már *Locke* és *Rousseau* is hangoztatták, ujabban pedig minden számbavehető paedagogus kívánja, hogy a gyermek „soha se legyen foglalkozás nélkül“ (Felméri) és hogy úgy neveljük e tekintetben gyermekeinket, „mint a jóra való falusi ember, ki nem enged időt a hivalkodásra“ (Locke). „Azzal, hogy a serdülő korban az iskolában, a műhelyben és a játszótéren rendszeresen elfoglalják az ifjút — írja Felméri Angolországról szólván — megmentik őt azoktól a veszélyektől, melyek a sok üléssel, magánnyal, s a test gyors fejlődésével együtt szoktak járni. A test edzése háttérbe szorítja a veszedelmes testi hajlamokat. A kifáradt ifjú képzelete, ábrándokba mélyedés helyett, a pihenés vagy élkészés kágyon is prózai szükségéire irányul“, ennél fogva: „minden iskolai műhely egy-egy eszköz az ifjú korán fakadó tilos hajlamainak a lekötésére.“

Azt mondhatná erre valaki, hogy externátusi iskolákban úgy sem vihető keresztül, hogy a gyermeket állandóan foglalkoztassuk, mert az nem tagadja meg önmagát és otthon csak vissza-visszatér régi foglalkozásaihoz és játékaihoz, annál is inkább, mivel nincsenek odahaza megfelelő eszközei. Azonban ez nem bizonyít egyebet, mint hogy a *kézügyességi oktatásnak jelen üzött iránya, figyelmen kívül hagyja a nevelői szempontokat és nincs tekintettel az otthoni foglalkoztatásra sem*, pedig ha a kézügyességi oktatás nyújtotta nagy nevelői eszközöket nem akarjuk elvetni, a gyermekeknek otthon való foglalkoztatását is tekintetbe kell vennünk.

Gyakorlati szempontból azon ismert elvnel fogva szükséges a kézügyességi oktatás, hogy: „*neveljen az iskola az életnek*.“ E sarkalatos elvnek csak akkor teszünk eleget, ha növendékeinknek minden életviszonyát, különösen pedig jövő életpályájukat is szem előtt tartjuk.

Növendékeinknek 99%-a az ipari pályán kell, hogy megélhetését biztosítsa; ezért *intézeteinknek feladatát kell képeznie, hogy a növendékek nevelését a kézügyességi oktatás által gyakorlati irányban is kiegészítse* és így azok t. i. a növendékek későbbi életpályájukra bizonyos mértékben előkészítettessenek.

Sokan alig, vagy éppenséggel semmi különös gyakorlati eredményt nem várnak az iskolai kézügyességi oktatástól az ipari pályára lépő ifjunál, mert mint mondják: „valamely jóra való iparosnál 1 hét alatt többet tanulnak, mint az iskolában 8 év alatt.“ Ez látszólag igaz is, mert az iskolai kézügyességi oktatásnak nem lehet célja, hogy a gyermeket valamely iparos munkára megtanítsa, de állítsunk csak ugyanazon műhelybe egy kézügyességet tanult és egy kézügyességet nem tanult növendéket, akkor csakhamar ki fog tűnni ama nagy különbség, amely a kettő közül a kézügyes-

séget tanult ifjúnak munkájában társa felett mindenkor nagy előnyt biztosít. Bizonyíték erre még az a tény is, hogy épen azon országokban (Angol, Francia, Német, Svéd) legfejlettebb az ipar, amelyekben a kézügyességet már az elemi iskolákban is tanítják és így joggal mondhatjuk, hogy ez országok „világiparának embryója népiskoláik kézügyességi oktatásában található fel“ (Csikós).

De ha a kézügyességi oktatásnak egyébb gyakorlati haszna nem volna is, mint hogy növendékeinket megtanítja a munkaszere-tetre, (eltekintve ennek kiváló nevelői hatásáról,) ez már magában véve is oly nagy gyakorlati eredmény, amely az életbe kilépő ifjú megélhetésének és boldogulásának egyik főfeltétele. Egyéb gyakorlati haszna még a kézügyességi oktatásnak, hogy a gyermek megtanul „látni, észlelni, megkülönböztetni, észrevenni; szelleme iskolázottabb lesz, s élesített, tökéletesebb szervekkel gondolkodik.“

Ugyanazon okok, amelyek a kézügyességnek tanítását intéze-teinkben szükségessé tették, határozzák meg a kézügyességi okta-tásnak célját is; ennélfogva *a kézügyességi oktatásnak célja* a) *nevelői*, b) *gyakorlati* kell hogy legyen.

Tantervünk szerint „a kézügyességi oktatásnak a fiúkat ille-tőleg az a célja, hogy már az intézetekben *előkészítsenek és le-hetőleg kiképeztessenek egy-egy iparágra*. Amennyiben pedig ez utóbbi célt a helyi körülmények meg nem engedhetik, a kézügyes-ségi oktatásnak *agyag, fa és cartonage ágai oly mértékben műve-lendők, hogy a növendékek az intézetből kikerülve, mielőbb kész ipa-rosokká lehessenek*. — E feladaton belül elérendő célja az oktatás e nemének, hogy a kezét ügyesítse, az izlést fejleszse, a növen-déket az anyag kimélésre szoktassa, vele a munkát megkedveltesse és ezzel a lelket helyes irányban foglalkoztassa.“

Mint e szavakból látható, tantervünk *kizárólag a gyakorlati célt tűzte ki* a fiúk kézügyességi oktatásánál, míg ez oktatási ágnek *nevelői céljáról csak mellesleg, azon „belül elérendő cél“ként tesz emlí-tést*, amelyet csakis a gyakorlati célon belül kíván érvényre juttatni. Pedig mint fentebb is láttuk, *a kézügyességi oktatást épügy szüksé-gessé teszik a nevelői, mint a gyakorlati szempontok*, sőt, ha vá-lasztanom kellene, határozottan a kézügyességi oktatásnak nevelői irányát választanám, nemcsak ennek fontosabb voltánál fogva, hanem, mivel ez végeredményében feltétlenül a gyakorlati célt is szolgálja.

De tantervünk a gyakorlati célt is igen magasra szabta, amidőn azt kívánja, hogy növendékeink már az intézetekben lehetőleg ki-képeztessenek egy-egy iparágra. E célt elérni még eddig egyetlen intézetnek sem sikerült, de még megközelíteni is csak egynek sike-rült, míg a többi intézetek érezvén a kitűzött célnak magas és el-érhetlen voltát, más és más cél felé törekednek, más és más anya-gót ölelnek fel, anélkül azonban, hogy a kézügyességi oktatásnak tulajdonképeni céljával és irányával tisztában lennének. Innen van, hogy egységes tantervünk nem hozta meg e téren a kívánt egysé-gos eljárást, innen van, hogy oly csekély eredményt érünk el e

téren, hogy egyesek egyáltalán kételkednek a fiúk kézügyességi oktatásának hasznos és szükséges voltában.

Intézeteink nem ipariskolák, amelyekben napi 1—2 órai elméleti oktatás után a növendékek napi 8 órai gyakorlati oktatásban részesülhetnek, mert bármely iparágnak tökéletes elsajátításához legalább is napi 8 órai munkára van szükség. Ennyi időt az intellektuális képzéstől el nem vonhatunk, de még a felét, vagy negyedét sem, mert *intézeteinknek elsősorban az a feladatuk, hogy a siketnémát beszélni és ennek alapján az elemi ismeretekre megtanítsák.* Ezért az intézetből kikerülve, a siketnémának ezeknek teljes birtokában kell lennie, mivel *iparágat ezentúl is elsajátíthat a siketnéma, de beszélni aligha fog megtanulni az életben,* ha az iskolában meg nem tanították. Pedig jól tudjuk, mily kevés idő áll rendelkezésünkre még 8 év alatt is. Ha tehát ebből a csekély időből még ipari képzésre is elvonunk, akkor sem beszélni, sem munkálkodni nem fog tudni növendékünk, mert képzése mindkettőben tökéletlen lesz. De van az ipari képzésnek még egy nagy háttere, még pedig nevelői szempontból. Ugyanis *az ipari képzés nincs tekintettel a gyermek énjére, lelkiéletére* s ennél fogva nemhogy elő nem mozdítja a gyermeknek munkaszeretét, de *őt előli benne a munkásságnak minden csiráját* úgy, hogy a kézügyességi oktatás 8 év múltán épen az ellenkezőjét fogja eredményezni, mint amit célul tűztünk ki.

Ezért *a kézügyességi oktatásnak gyakorlati célja egyeb nem lehet, mint, hogy a gyermekeknek oly általános kézügyességet nyújtson, amely majdan a minden ipari pályán való haladást megkönnyíti* és amely nem több, mint a kézművességnek abc-je.

A gyakorlati célt szolgálja végeredményében a nevelői cél is, amely: *a munkaszeretetre való nevelésből, a léleknek helyes irányú foglalkoztatásából, a testi fejlődésnek előmozdításából, az izlésnek és értelemnek fejlesztéséből áll.*

E célon belül elérendő feladata még a *kézügyesség tanításának, hogy a növendékek nyelvkészségét ápolja és gyarapítsa, az önbizalmat felkeltse, a jellemet fejlesztesse és szilárdítsa.*

K—g.

(Folyt. köv.)

Adatok a hazai siketnéma-oktatás történetéhez.

Közli: *Borbély Sándor.*

Berez Gyula „Fehértemplom város Tanügyi Története“ (1717-től 1882-ig) című munkájának 109. lapján a siketnémák oktatását érdeklő következő történelmi adatok olvashatók:

1836 elején a siketnémák tanítása is az iskolák feladata lett. Felszólították a működő tanítók, hogy ha hajlandóságot éreznek a siketnémák tanítási módszerének elsajátítására, jelentkezzenek és ez

esetben a Bécsben megtartandó tanfolyamra fognak küldetni. A városi tanácsnak pedig feladatává tétetett, hogy a város területén található 7—19 éves siketnémákat írja össze.

Tanítóink dicséretére legyen megemlítve, valamennyien jelentkeztek a tanfolyamra; az összeírás is megtörtént, de csak kettőt lehetett találni és valószínű, hogy ez volt oka annak, hogy tanítóink közül egyik sem küldetett a bécsi tanfolyamra. A két siketnéma azonban Waszner tanítótól mégis nyert tanítást, még pedig oly eredménnyel, hogy *azoknak egyike Simonovics, később mint egyik helybeli építész munkafelügyelője, sikerrel működhetett.* A siketnémák tanításánál a Zech-féle szemléltetési képek és kézikönyv használtatott.

Stitz nem elégedett meg avval, hogy a siketnémák tanítási módszerét csak a már működő tanítók hallgassák. Ő azt óhajtotta kimondatni, hogy *már a tanítóképző tanfolyamokon adassék elő a nevezett módszer, hogy így azután a tanítói pályára lépő ifjú a siketnémák tanításában is jártas legyen.* Stitznek ezen gyakorlati javaslata felterjesztetett a hadparancsnoksághoz, azonban sorsáról mit sem lehetett felfedezni.

Vázlatok

a vakok orsz. intézete módszeres tanterv-tervezetéhez.

Irta: *Lovács József.*

(Folytatás.)

b) *Az érzékeltető oktatás anyaga.*

Előkészítő osztály, heti 6 óra.

1. *Szoktatások, előkészítések.*

Bizalom felkeltés, fegyelmi szoktatás, szólásra ébresztés; az iskolai rendnek és némely kötelességeknek öntudatra ébresztése; az öntevékenységre és szorgalomra ébresztés, az elmondottak és végrehajtottak ismétlése. Az öntudatos érzékeltetés kezdete, kezdve magán a növendéken. A kezek használatának öntudatosá tétele; a hallás öntudatosá tétele; hallási és tapintási gyakorlatok.

2. *Az iskola és az iskolai tárgyak.*

Az iskolai tárgyak felkeresése, azok helye, száma és közös névvel való megjelölése; a taneszközök és bútorok közötti különbségnek megérte-tése. Az intézet helyiségeinek (tanterem, folyosók, pince udvar, kert) ismer-tetése tájékoztatásképen. A tanterem és a tanteremben levő tárgyak alakja, terjedtsége, részei, anyaga és a róluk tanúltaknak egymás után való elmon-datása, rendszerbe foglalása s ezzel a folyó előadásra való szoktatás. Az iskolai tárgyak összehasonlítása, megkülönböztetése.

3. *Szülői ház, házi állatok, családi élet.*

A szülői ház; melléképületek; házi bútorok; kerti és gazdasági eszközök; iparos szépszámok, ipari termékek, illetve anyagok: posztó, selyem, bársony, szövet bőr; különböző anyagú és vastagságú fémlemez, hogy utóbbiakat pengésük, súlyuk, alakjuk, rugalmasságuk, előbbiket szövetük szerkezete, hőtartó természete s valamennyiüket közös tulajdonságaik szerint ismertessük.

A házi állatok közül, testrészeik rövid leírásával: a kutya, macska, ló, szamár, tehén, kecske, juh, disznó, lúd, kacska, tyúk, pulyka, galamb. A nem házi állatok, valamint a közönségesebb halfajok közül egy néhány ismertebb példány, csupán felismertetésképen. Az emberi csontváz főbb részeinek ismertetése és megnevezése. Az ember, családi élet, családi viszony, családtagok. (Atya, anya, nagyatya, nagymama, gyermek, fivér, nővér, öcs, báty, néni, bácsi, unokatestvér, stb.)

Legalább egy, nem közönséges berendezésű középületnek ismertetése, érzékeltetése, a mely szétszedhető alakban birtokban legyen.

Néhány közlekedési eszköznek, járműnek ismertetése, továbbá sétálás közben az útca, út, tér és hidak érzékeltetése.

4. *Természeti tárgyak, jelenségek és tünemények.*

Kert, virágok, gyümölcsfák, gyümölcsök, tekintettel az évszakokra; a hüvelyes vetemények, nemkülönben a burgonya, sárgarépa, petrezselem, zeller; veres- és fokhagyma, ugoroka, paprika, paradicsom, dinnye, tök, káposzta, kel, virágkel, (karfiol) saláta, természetesen ezek magvai is; a gabonának lisztje, darája, korpája és a lisztből készülő tésztafélék (tarhonya, macaroni stb.) A kender, len és ezekből készült termékek cérna, fonál, vászon, gyolcs stb.) A fák, azoknak kérge, hánca, gyökere, szára, vagy törzse, ágai, levelei, virága és gyümölcse.

Ugyancsak sétálás közben az álló- és folyóvizek, emelkedések és mélyedések, a hegy és völgy fogalmának kifejtése, megértetése. Néhány közönséges ásvány érzékeltetése. Aó eső, hó, jégeső, levegő, nap, a hideg és a meleg hatása, a szél, fergeg, villámlás és a menydörgés.

5. *Az érzelmi erkölcsi és kedélynevelés szempontjából.*

Minden hónapban egy vagy két erkölcsi tanúsággal bíró mesének és ugyanannyi alkalmas gyermekversnek betanítása.

c) *Az érzékeltető oktatás tanításának módszere.*

1. *Tanmenet.*

Az érzékeltető oktatás tanmenetének összeállításánál három tényezőt kell kiváltképen szem előtt tartanunk és pedig: először a helyet, a hol az intézet áll, (fővárosban, vagy vidéken) másodsor az intézet felszerelését és harmadsor a növendékanyag értelmi képességét.

Hogy miért kell eme szempontokkal különös figyelemre méltatnunk, az a dolog természetéből foly. Mert míg a fővárosban bő alkalmunk nyílik növendékeinkkel műtárgyakat, gépeket és szoborműveket érzékeltetni, addig a vidéki városokban levő intézeteknek ez alig fog módjukban állani; de annál több alkalom van azután a természeti tárgyak érzékeltetésére.

Az intézeteknek tanszerekben való mentül gazdagabb felszerelését a helyes képzetalkotás és fogalomközlés megkönnyítése teszik szerfelett szükségessé; mert a szertárok hiányos felszerelése következtében nem egyszer jutunk ama kényes helyzetben, hogy a legközőnségesebbeknek látszó fogalmakat sem vagyunk képesek növendékeinkkel teljesen megértetni.

A növendékanyag értelmessége szintén igen számbaveendő tényező a tanmenet összeállításánál, mert ha olyan növendékek kerülnek képzés alá, a kikkel szüleik otthon foglalkoztak, úgy kétszer annyit végezhetünk, mint olyanokkal, a kik folytonosan magukra voltak hagyatva; de ez mégis csak mint másodrendű akadály jöhet számításba, a mennyiben tanmenetünk keretébe csakis olyant és annyit vehetünk fel, a mit az egyes osztályok zömét képező közepes tehetségű növendékekkel feldolgoztatni és elsajátíttatni képesek vagyunk. Az pedig több mint valószínű, hogy az osztály zömét még sem fogják olyan növendékek képezni, a kikkel otthon egyáltalán nem foglalkoztak volna.

Az iskolaév legelején természetesen csak a bizalmas és bátorító beszélgetésekre szorítkozunk és csak miután már a bizalmat és bátorságot felköltöttük növendékeinkben, valamint annyira fegyelmeztük őket, hogy egy bizonyos ideig figyelni képesek; ismertetjük meg velük azt a helyet és annak tárgyait, a hol az oktatás foly, természetesen mindig concentrikusan haladva előre úgy, mint ahogy azt a tananyag összeállításánál is alkalmunk vott látni.

Végül megjegyzendő még hogy az anyag megválasztásánál, illetve a tárgyak berendezésénél ügyelnünk kell az idő- és alkalmosságokra, tudniillik az évszakokra, hogy ilykép az összes didactikai követelményeknek megfeleljünk.

(Folyt. köv.)

Adatok a siketnémák váci orsz. intézetének százados múltjához.

Közli: *Borbély Sándor.*

IX. Cházár András levele Molnár Jánoshoz.

Meszlényi Molnár Jánosnak „Bevezetés a' siketnéma oktatás-módba stb.“ című, 1812. évben megjelent munkáját Cházár András is megszerezte volt. E munkának 291. lapján a következők olvashatók: „Végtére a' mostani ditsőségesen uralkodó szeretett Ferencz királyunk, kegyes Tekintetbe vévén az egész nemes Magyar Nemzetnek szíves Óhajtságát és munkás Segítségét, atyai Kegyességét a' hazánkbeli nyomorúlt Siketnémákra is kiterjeszteni akarván, a legfontosabb és legszorgosabb országló Foglalatosságai között, az addig elhagyott szerencsétlen siketnémák' Boldogítására, nagy-lelkű Gondoskodással Nevelőskolát állított fel, 20 siketnéma Fiúgyermek és 10 Leánygyermek számára Vátzonn 1802.-dik Esztendőben.“ Ugyane munka 250. lapján pedig a következők találatnak: „Ő Felsége I. Ferencz, *kit azon nemes Ditsőség, hogy a' Hazánk-*

bann ő volt a' sikeinémaintézet' első Felállítója, egyedül illeti, azt most is szüntelen méltóztatik különös Gondoskodással felsegíteni.“ *Cházár* András nevééről, az intézet létesítése körül kifejtett önzetlen buzgalmáról sehol nincs említés a könyvben. Ebből magyarázható meg levelének keserű, szemrehányó hangulata, s az az önérzetes, ideális hiúság, mely élete munkásságának rugója vala. Szól pedig a levél a következőképen:

„Nagy Bizodalomú, Drága, s Jó-akaró Uram! Két, egy-mással ellenkező Indulatokat gerjesztett bennem, azon tudós Munka, melylyet Drága Úr, a Siketnémáknak Oktatás-Módjáról Ki-adni méltóztatott.

Gyönyörködtetésemre szolgált, az Intézetnek Elé-menttje: a Tanulóknak, olly tudós Kezekre lett Jutása — Nevelte Gyönyörűségemet Kiváltképpen az: hogy Éltemben, Iparkodásánnak s Javallásimnak Gyümöltseit láthattam Ellenben:

Nem titkolhatom el, azt a' Kedvetlen meg-illetődést, mellyet a' rólam való Meg-nem-emlékezés támaszta bennem.

Nem lehet nem emlékezni arra: hogy, az én, Újságban iktatott Javallásom, Mozdítója lett légyen ezen Intézetnek; azt se lehetett el-felejteni: hogy, annak elé-mozdítására tulajdon Költséggimmel 50,000 Rfnál többet öszve Köldülgattam, és el-húzván magamtól a' Szükségeket, azon Summát 1000 Rfkal szaporítottam.

Igaz az: hogy a' Jó-tett, Őnn magában elég Jutalmat talál, de igaz, az-is: hogy a' Jót soha se teszük, egyedül azért, hogy tegyük; de, azért: hogy a' Jó-tetbül magunk is Vigasztalást arassunk. Szeretünk Másokat: mert szeretjük magunkat!

Hítesse-el bár akár-kivel, *Kant*, vagy *Fichte*, azt: hogy tsupán a' Köteleségnek Tekintetjébül kell a' Virtust gyakorlani; én azt tartom: hogy, a Köteleség, nem Vég-tzél, de Eszköz; A' Vég-tzél megelégedés. A' Köteleséget, úgy nézem, mint a' Pénzt. Nem azért kedves előttem a' Pénz; hogy Pénz: de azért: mivel, azzal, Jót-vásárolhatok; a Köteleségnek Gyakorlása szinte, nem azért gyönyörködtet: hogy, a Gyakorlásból Jót reményelek.

Azonban:

A' ki, a' Jót egyedül Őnn Haszon-Keresésnek Tekintetjéből mivel, el-veszti annak Moralitását — el-vette itt jutalmát.

Én, a' Siket-némák Intézetjének Javallásával segíteni Kívántam — szenvedő Ember Társaimon; de, az ő felsegélésekben, magam is Gyönyörködtetést kerestem, azt pedig, tsupán a rólam való Meg-emlékezés szülhette, s szülhetné. Valóban!

Ha, a túl le-írtt Intézetem által, Nevemnek Fel-tartását nem reménylhetném: vissza-húznám azt, ma. Akár mint okoskodjanak a' Theologusok, vagy mások: én a' Pszológiából itélek 's érzek.

Drága, Nagy és Jó Uram! Ha az említett Munkátskájából, Nemes Gondolkozásait ki-nem tanultam volna drága, Nagy és Jó Uramnak: nem bátorkodtam volna szívemet ily hátratartás nél-

kül kiontani. Ha Egygyeneségem Idétlent szült: a' Jó lelkü Ember-barát Botsánattal biztattya azt, a ki igen szives Tisztelettel óhajt lenni.

Nagy Bizodalmu Drága, s Jó-akaró Uramnak

hiv Barátya 's Szolgája
Cházár András.

Tanulmányúti jegyzeteim.

Irta: *Herodek Károly*, Budapest.

(Folytatás.)

5. Vakok intézete Purkersdorfban.

(Herrgasse.)

1900. szeptember 18.-án a gyönyürű fekvésű Purkersdorfba mentem, hogy a vakok intézetét tanulmányozzam.

A csinos kétemeletes intézet a Herrgasseban van. Ezen utca nagyrészt az intézet foglalja le. Óriási fákkal benőtt kerthelyisége igen terjedelmes, az egész complexum egy jó, ajánló külsejű szanatórium benyomását teszi az emberre. Előbb ez az egész erdős hegyoldalba felnyúló értékes telek Fürstenberg grófnő birtoka volt s kerek 9,000 négyszögölnyi területet tesz ki.

Az intézet igazgatója *Entlicher Frigyes* rendkívül sympatikus és kedves ember. 39 éve foglalkozik a vakok oktatásával s az osztrákhoni vakok összes tanítóinak ő a Nestora. Erős jellem, a kít nem tudnak megtántorítani a nagyhangú új jelszavak s tanácsért sem szorúl szomszédjaira, de azért nyájas, tud az okos beszédre felmelegedni s főleg vakjaiért lelkesedni. Ő mondotta azt a szállóigévé válható jeles mondást: „*A vakot arra kell képezni, a mire való*“. Hosszas és kitünő szolgálatainak elismeréseül Ő Felsége a koronás arany érdemkereszttel tüntette ki.

A rendelkezésemre álló időt olyképen osztottam be, hogy délelőtt az osztályokban hospitáltam, délután pedig az intézet belső berendezését tekintettem meg. Mérlegül szolgáljon leírásom megbírálásánál az a figyelembe veendő körülmény, hogy a szorgalmi év első napján voltam az intézetben, mely alkalommal úgy nekem, mint a növendékeknek igen vékony porció jutott ki a napi munkából. Ennek tudható be, sok egyéb jelentékeny kelleken kívül, az is, hogy órarend tekintetében még a múlt, azaz 1898—99. évhez tartották magukat.*

Az I. II. és IV. osztályban hallgattam tanítást. Az első osz-

* Milyen helyesen van ez nálunk, hogy az órarendet a tanév végén kell elkészíteni, így az új évet minden fennakadás nélkül, rendszeresen lehet megkezdeni. Igaz, hogy sok bajjal készül el, de a szorgalmi év elején megbecsülhetetlen.

(Szerző.)

tályban egy gyakornok-tanító tartott előadást az érzékeltető oktatásból. Tárgya: „a könyv“ volt. Ismertette egyes részleteit, hasznát; megmagyarázta, hogy a jelen tanévben az olvasókönyvből is fognak tanulni. (Klein-féle „abc“-s könyv volt Hellertől). Ha alkalmoszerű kérdésekkel meggyőződést szerez az előadottakról, tanítása sikerültnek volt volna nevezhető. Élénk, s könnyed volt tanítása s a száraz tárgyat egy-egy alkalmas mesével fűszerezte.

A második osztályban szintén érzékeltető oktatás volt. A növendékek száma: 13, fiúk és leányok vegyesen, vezetőjük egy gyakornok-tanító, vagy hogy az általuk használt szóval éljek: prefectus. A tanítás tárgya a *macska* volt. Jóllehet az előző évben már tanulták a növendékek a macskát, tehát az előadott tárgy s anyag ismétlésnek nevezhető; mindennek dacára oly gyengén, döcögösen ment, hogyha talán első ízben adták volna kezükbe, sem tudhattak volna kevesebbet. (Sok függ a tanító előadásától, kérdéseitől, didactikai ismereteitől, kezdő fiatal ember lévén, nem lehet sokat kívánni.)

Tíz órakor a növendékek tizenöt percre az ebédlőbe mennek ozsonnájukat elkölteni. Úgy itt, mint a bécsi intézetben csak 10 óraker van a növendékeknek 15—20 percnyi szabad idejük.

A letelt szünidő után a IV. osztályba mentem földrajz órára. A növendékek száma: 20, vezetőjük *Libánszky József* főtanító, igen tiszteletreméltó úri ember. Taneszköz: Hintze-féle dombornyomású osztrák-magyar monarchiát ábrázoló térkép. Nyomatott taneszközük nincsen.

Libánszky úr respectálva magyar nemzetiségemet Magyarországról kérdezett egyet-mást. A növendékek a földrajzból elegendő ismerettel bírtak, azonban a térképen való tájékozatlanságuk mind ezt lerontotta. Csak hosszas magyarázgatás után voltak képesek megmutatni, merre van a négy világtáj. Ez a vakoknál olyan hiba, hogy hasonlaltal éljek, mint például a népiskolában a növendék elvontan pompásan számol s mikor azt kérdezem tőle, negyven diót szétosztok 8 gyermek között, mennyit kap egy? s nem tud megfelelni. — Ebben az osztályban hallottam valamit a történelemből is; a nagy alföld említésénél a tatárjárásról.

Végül az énekórára látogattam el. Az énekteremben együtt találtam az egész ifjúságot, kik a magyar származású *Krečsmáry* tanító vezetése alatt mutatták be ügyességüket. Az elhangzott egykét ének után a növendékeknek szólamok szerint való beosztásával foglalkozott *Krečsmáry* úr.

Az intézetnek tanszerekből elég csinos collectiója van, egy e célra fenntartott teremben. Kézügyességi munkái viaszból, csinosak, megjegyzendő, itt különösképen a viaszmunka dominál. Azonkívül vastag, négyszögletes keretbe (hasonlít a Dzirdzon-féle mézkerethez.) szorított nemezen, vékony nád pálcikákkal (szilánk) gombostű oda-tűzése által készítenek virágleveleket s mértani alakokat.

A női kézimunkát, minthogy az újonnan megválasztott tanítónő állását nem foglalta el, nem nézhettem meg s mint ilyenről nem is szólhatok.

Iparágakból a kosár- és székfonás és kefekötés van meghonosítva, csinálnak továbbá lábtörlőket, melyekhez a szükséges fonatokat, első kezűgyesítésül szabad idejükben a kis gyermekek készítik. Az áttanúlmányozott összes intézetek közül itt találtam a kefefának házilag való gyártását. Hogy a zenének is biztosítanak szerepet, kitűnik az igazgató fennebb idézett mondásából.

Az intézetben 6 osztály van 89 növendékkel, kikre 3 gyakor-nok ügyel fel, éjjel pedig szolgák alszanak közöttük.

A növendékek a tanfolyam, illetve a mesterség befejezése után szüleikhez vagy hozzátartozóikhoz küldetnek; a jelen évben épül egy otthon a felnőtt vakok számára.

A kiejtésre való tanítás.

Kerner J. „Die Artikulationsstufe“ című cikksorozatának szabad fordítása, mely a „Blätter für Taubstummtenbildung“ 1899. évi 14, 15, 16, 17, 18, 19, 22, 23. számában jelent meg.

(Folytatás.)

Míg az elvont képzeteket, valamint a legtöbb érzéki tulajdonságokat is már képtelen jelképezni. Ép oly kevésbé képes a grammatikai és syntaktikus vonatkozásokat jelezni. A jelbeszédnek eme szegénysége azonban inkább előny a mi hangos beszédre való oktatásunkra nézve, mint hátrány, mert a beszédre irányuló szükségérzete annál élelnebben nyilatkozik meg a siketnémában, mentül hiányosabb a jelnyelve. Főképen káros azonban a szónyelv megtanulására nézve a jelek gondolatmenete, és pedig annyiban, amennyiben a szónyelvben a logikailag és tartalmilag fontos részek grammatikai tekintetben többnyire alárendelt viszonyban állanak, és a szavak syntaktikai egymásmellé fűzése nem felel meg az eredeti benső elképzelés módjának s gondolatmenetnek, úgy hogy ebben épenséggel ellenlábasi egymásnak a szónyelv és jelnyelv, s a szónyelv gondolatmenetét a jelbeszédé kiveszi formájából s teljesen elferdíti. Egy másik viszasság meg abból keletkezik, hogy a jel vajmi gyakran egész képet annak csak egyik jelenetével jelez, mely a teljes képben tartalmilag legfontosabb, és hogy ez a törekvés a szónyelvre is kihat s innét van a siketnémának az a hajlama, hogy csak aphoristicus kitételeket szeret használni.

Fel kell tehát tételeznünk, hogy a siketnéma mindama képzeteknek, gondolatoknak s érzeteknek birtokában van, melyeket a mi első nyelvvoktatásunk alapjául tekintünk s veszünk fel, és csak arra kell őt tanítanunk, hogy mikép tegye azokat át a mi szónyelvünkbe: hogy ugyanis miképen formálja a gondolat alkatrészeit grammatikailag, hogyan fűzze azokat syntaktikai tekintetben össze s hogyan hozza az egyes gondolatokat egymással kellő viszonyba. E helyen idézi -tahnak azt az állítását, mely szerint a nyelvképzés benső vagyis gondolati, szellemi része az alsó fokon nem annyira a gondolkodás fejlesztésére szolgál, mint inkább csak a gondolatok és szavak társításának vet alapot. A beszélés grammatikai, mondattani s logikai alkatrészei gyakorlás és szoktatás útján sajátíthatók el, még pedig a siketnémával is veleszületett képességeinél fogva.

A szellemi erők képesek az összhangzatos és többoldalú fejlődésre; de tevékenységük egyoldalú marad s lesz, ha azokat csak egyoldalúan fog-

lalkoztatjuk. Ez az egyoldalúság pedig annyira előtérbe lép a gondolkodás terén, hogy egyéb irányú dictiót szorít háttérbe. Ha ugyanis a gondolkodásnak egy bizonyos külalakját hosszabb ideig részesítjük előnyben, egyelőre bizonyára csak annak keretében fognak tudni növendékeink mozogni, és vajmi könnyen eltompul érzékük s értelmük egyéb logikai vonatkozások, a szóviszonyítás egyéb formái, másféle ítéletalkotások s kifejezésmódok s kifejezésmódok iránt. Ami tehát eddig a beszédszervek minden oldalú gyakorlásáról mondatott, ez áll a gondolkodás és kifejezés formáinak fejlesztéséről is. Valamint ugyanis minden szóhangot csak egyenkint, de lehetőleg gyors egymásutánban kell kifejteni, s azokat mint egyes szóhangokat egymás mellett kell gyakorolni, ép úgy kell az elemi nyelvformákat is lehetőleg gyorsan egymásután felléptetni és mindig egymás mellett gyakorolni. Sőt ajánlatos, hogy a gondolkodás és kifejezés formáinak gyakorlása s alkalmazása a technikai beszédkészség előtt járjon. Ez pedig akkor érvényesül, ha a tanuló a még ki nem fejlett nyelvalakokat is, illő alkalmakkor, melyeket a tanítás gondolatmenete teremt, közbeszúr, elhíntetget s alkalmazgat, s egyelőre megelégszik azzal, ha látja, hogy a növendékek azokat többé-kevésbé megértik. Ha azonban nem mutatnak azok iránt látható érdeklődést, ez annak jele, hogy tovább ment a kelleténél. Ilyenkor térjen vissza az előbb használt alakhoz.

Ennél az eljárásnál nem is lehet az azonnal való megrögzítésről szó, olyformán, hogy t. i. egy bizonyos alakot a végsőig s teljesen kimerítően feldolgozzon, hanem hogy csupán egy, vagy épen egy pár példán egyenesse útját az új grammatikai alaknak. Ezek után valamennyi már előfordult s kifejlett nyelvalakot egy egy tartalmilag összefüggő anyagon, és pedig egymással váltakoztatva kell gyakorolni. Olyanféle álláspontot foglal el a tanuló ennél, mint az anyatermészet; nem szabad neki sohasem végleg megnyugodnia, hanem kell, hogy a gyermekeket folytonos munkásságra ösztökélje, külsőleg mint belsőleg, élénk részt vegyen a közös munkában, de sohasem lépje túl a kellő határt és sohasem nyugtalan és pedáns. Azzal a követelménnyel, hogy mindent örök időkre véssen a gyermekek emlékébe, állítsa szembe ezt. Minden gondolat a lehetőség szabta határok közt azonnal megfelelő szavakban lelje kifejezését, de azért semmit sem kell teljesen s végleg beemléltetni. A gyermekek valóban csakhamar a felejtésnek adják a tanultakat. Az elemi nyelvalakoknak egy egy tartalmilag összefüggő anyagon való folytonos gyakorlása által végre mintegy önmagától eláll az elemies beszédképesség teljes épülete. Ez a helyes és természetes eljárás.

Az összefüggés nélküli szóanyag felhalmozása s begyakorlása nemcsak hogy nyelvképző erővel nem bír, de hátrányos az eszmetársításra s a gondolkodás külalakjának kifejldésére. Amennyiben, mint már fentebb említettett, a siketnéma sem alkot magának izolált képzeteket, hanem képek és jelenetek alakjában ismerkedik meg a külvilággal, ép úgy kell a szemlélt jelenséget annak minden vonatkozásaival együtt teljes kifejezésre juttatni. De ha csak magánosan álló, izolált szokat adunk a siketnémának, ép arra szoktatják, hogy ilyen egyes szó keretébe szorítsa az egész szemlélt képet — illetve azzal társítsa és fejezze ki az egész gondolatot; röviden szólva: az aphoristicus gondolkodásra és beszélésre vezetjük rá. Ugyanilyen keretben mozognak a természetes jelek, melyeknek ugyancsak az izolált szavakkal nyitunk rést. Ennek sajnálatos folyománya aztán az, hogy a siketnéma dacára terjedelmes szókészletének, a jelekben gondolkodik és semmi benső szükséglettel, sem kellő értelemmel nem bír arra nézve, hogy gondolatit grammatikailag helyesen formulázza és a mondatban s logika törvényeinek megfelelően fűzze egybe; innét van az is, hogy hiányos gyakorlás

folytán akadozik s a kifejezéseket elferdíti, eltorzítja. Ennélfogva az izolált szavaknak a II. kurzusban is csak minimumára fog Kerner szorítkozni. Az ő meggyőződése szerint csak tulajdonneveket s parancsoló formákat volna szabad, mint magukra álló szókat begyakorolni. A mondottakból az olvasmányok nyelvképzésre vonatkozó értéke is kiviláglik, amennyiben azokban a gondolati tartalom mindenkor folyékony s mintaszerű nyelvezetben mutatkozik növendékeinknek s így a szónyelvvvel kapcsolatos gondolkodásmódot hathatósan fejleszti.

Amennyiben Kerner az ő s ű vokalisok tárgyalását hátrább tette, figyelmessé óhajtom tenni a szives olvasót, hogy a fordítás rendjén azok is sorra kerülnek.

Nyelvalakok, mint a kiejtési gyakorlatok anyaga.

Az articuláció ugyanaz a beszélésre, mint a nyelvvalakok a nyelvre nézve. Amiképp tehát meg kell az artikulációnak előznie a beszélést, azonképen szükséges, hogy a nyelvvalakok begyakorlása a nyelvtanulás előtt járjon. *A legfontosabb kiejtési gyakorlatok egyikét tehát a nyelvvalakok képezik.*

Amennyiben most már csaknem mindenik szóhang ki van fejtve, immár bármely tetszés szerinti kapcsolatot képezhetünk, minek következtében a rendszeres hangzókapcsolatok mellett a nyelvvalakokat is gyakorolhatjuk. Ezek azonban csak egy-egy példában rögzítendőek meg, — illetve megváltóztatott alanynyal, állítmánynyal vagy tárgygyal. A kiejtés tanításának befejezésekor kell, hogy a növendékek a begyakorolt nyelvformákat biztossággal leolvassni, folyékonyan s tisztán kimondani, helyesen leírni s írásjelekkel ellátni tudják.

A II. kurzusban tehát a következőképen oszlik meg az órarenden a kiejtés:

Naponta: 1 órában a nyelvvalakok kiejtése s írása.

1 órában az egyes szóhangok ismétlése a schémán, vagy csupán a mássalhangzók vokalizálása a mássalhangzók schemáján. (Lásd a minden egyes szóhanghoz függesztett zárógyakorlatot a kapcsolatoknál!) vagy pedig a következő sorok gyakorlása: *f, P, ft, fszt; pf, Pf, pft, pfszt; sz, szez, szsz; tsz, tcz, cz, Cz; ksz = x; s, sp, spr; st, str; sv, sl*, s más hasonló kpsolatok, melyeken első pillanatra meglátszik, hogy a német nyelv sajátosságainak megfelelő s azok útját egyengető előgyakorlatokul szolgálnak; miért is már ezeket sem reprodukáltam teljesen s valahányszor még elő fognak fordulni a fordítás folyamán, mindannyiszor csak kivonatossan fogom azokat jelezni: először helykimélésből, másodszer pedig, mivel a magyar nyelvi kapcsolatok úgyis mások, melyeket meg fölleslegesnek tartok mindannyiszor elsorolni.

2 óra fordítatik még a kapcsolatok rendszeres gyakorlása (a jelentménynyel bírók jelentésére is ráfordítván a gyermekek figyelmét.).

E szerint igazodnak el a többi tanítási szakok is.

Jóllehet a következő példákat mi magyarok aligha használhatnók e fokon — legalább ezen alakjokban, — de hogy bemutassam Kerner idevágó tananyagát, legalább kivonatossan, reprodukálom az alábbi nyelvvalakokat, melyeket szerinte a rendszeres kiejtési gyakorlatok mellett kell elővenni.

1. Önnek órája van.
2. Nekem nincs óráam.
3. Neked nincs órad.
4. Van órad?

Nincs óráam.

5. Van apának órája?
Igen, apának van órája.
6. Van mamának órája?
{ Igen van.
{ Nincs.
7. Van a gyermeknek órája?
Nincs.
8. Nekünk nincs óránk.
9. Nektek nincs órátok.
10. Van (nektek) órátok?
Nekünk nincs óránk.
11. Van az embereknek órájuk?
Igen van.
12. Van az asszonyoknak órájuk?
Nincs.
13. Van a gyermekeknek órájuk?
Nincs.

E példák begyakorlása után megváltóztatandó a birtokot kifejező mondatrészt, pl. sétatálcára, vagy egyéb tárgy nevére s így veendő azok újból át.

Ha már most elég biztosan leolvassák, tisztán kimondják, s le is írják e mondatokat, akkor az alany helyett a feleletekben mindenütt a megfelelő névmást lehet tenni. Felírjuk, vagy felíratjuk a táblára a kérdést s a feleletet teljesen, letörüljük az alanyt s helyébe a *neki* névmást írjuk és elolvastatjuk ezen mondatokat:

Van apának órája?

Igen, van neki órája.

Az eljárás válaszása. Valami bírásának a fogalmát nem lehet tulajdonkép kifejteni. Inkább érzi a kicsi siketnéma nnnak jelentményét, mintsem értené; legfeljebb arckifejezés és megfelelő természetes jelek irányozhatják rá figyelmét. Megmutatja tehát a tanár pl. az óráját s kimondatja a növényekkel: Önnek órája van. Magától értetődőleg nem tudják ezt a mondatot a gyermekek egy csapásra elmondani s alkalmazni, miért is kell, hogy a tanár gyakorolja azt előbb be. Ha már folyékonyan mondják ki, felírja egyik növendék a táblára. Már most helyükre mennek s leírják azt kézi-tábláikra, miközben szintén kell, hogy elmondják a hibátlan leírás érdekében. Ekkor mindenikhez odamegy a tanár s elolvastatja mindenikkel a mondatot, aztán letörülteti s újból felíratja. Időkímélés és könnyebbség kedvéért a példa előszöri elmondatása mindjárt az írott szó olvasása útján is eszközölhető. Az ismétlés és megrögzítésnél végre a kimondott szóból kell kiindulni; és pedig: szemlélteti a tanár a példát, elmondja s mindenik gyermekkel utána mondatja. Ezután kell, hogy a gyermekek ki ki magára elmondja a mondatot, még pedig becsukott szemekkel s befejezésül ez után is leírják azt még egyszer kézi táblájukra. A példának becsukott szemekkel való többszöri elmondását kívánatos, hogy mentül gyakrabban alkalmazza a tanár, mert a benső megfigyelés, mely a subjectív hangzóképzetre irányoztatik, a jelöléstől és a szószakozottságtól — mikkel szemben erős hajlamot tanúsít a siketnéma — megóvja őket, s a szemeknek nyugodtságot kölcsönöz. Alig szükséges megjegyezni, hogy a mondatokat megjegyeztetés céljából gyakran át kell ismétlni s beemléztetni. Ez pedig úgy a tanárra, mint a tanítványokra nézve türelmet igénylő munkát jelent.

(Folyt köv.)

Taritsky Ferenc.

Szakirodalmi szemle.

A „*Blätter für Tbstbg.*“ folyó évi 6–9. számaiban a következő említésre méltó dolgozatok jelentek meg:

1. *E. Lamprecht-Stralsund.* „A hangos beszéd küzdelme a jel ellen a párisi siketnéma-intézetben“ cím alatt rövid visszapillantást vet voltaképen a párisi intézet 130 éves történetére, kimutatván az egymást követő igazgatók és tantestületek állásfoglalását a német módszer- ill. hangos beszéddel szemben.

Bármennyire nekihevültek is a küzdelemben a szereplők, s kigyótbekát kiáltottak a német módszerre a francia módszer mesterei, mégis sohasem szűnt meg a kísérletezés a párisi intézetben, mindig voltak egyes kiválasztottak, a kik, vagy egész osztályok, a melyek a hangokra és hangos beszédre oktattva hovatovább rácsófoltak professoraikra, míg azok is belátván tévedéseiket 1879-ben önmaguk is kaput nyitottak a hangos beszéd módszerének

Maga *Abbé de l'Épée* is munkálkodásának koronájául néhány kiválóan tehetséges növendékét a kiejtésre tanította. Utódja *Sicard* nálánál is hevesebben becsmérelte a német módszert, mégis nem egyszer, nyilvános vizsgákon hangosan olvasó növendékeket mutatott be. Sicardnak egyik tanítványa *Paulmier* már pártjára kelt a kiejtés módszerének s kimutatta a párisi tanárcollegium előtt annak használhatóságát. Itard 30 éven át volt a német módszer előharcosa a párisi intézetben úgy, hogy egyes történetírók őt tekintik a hangos beszéd módszere feltalálójának. Itard 2 leányt tanított e módszerrel s az eredménynyel feltűnést keltett.

Az ő kezdeményezésére rendeztetett be 2 kiejtési kurzus *Valade-Gabel* és *Madame Barbier* vezetése alatt (1827). Négy év után azonban ismét bezűntették, mert kevés tudással és semmi gyakorlattal nem tudták a kívánt eredményt elérni s e tájékozatlanság volt megölője minden további kísérletezésnek, míg csak arra nem határozták magukat, hogy a megvetett szomszédától tudást és ügyességet tanuljanak. Itard után beállott a reakció s dr. *Blanchet* hírneves elődjét azzal vádolja, hogy „becsmérelte a jelbeszédet, a mely pedig neki teljesen idegen volt.“ *Desieré Ordinaire* volt az első, a ki nem sajnálta a fáradságot, megismerkedett a német szakirodalommal és meglátogatott néhány intézetet (Zürich, Bern, Yverdun). Az ő igazgatása alatt csaknem oda fejlődött a dolog (1832), hogy a „methode orale“-t bevezessék a párisi intézetben. Elrendelte, hogy a professeurok naponként egy-egy órát kiejtésre fordítsanak, később ezt még bővíteni akarta, de a tanerők roszakarata meghiúsította a szép törekvést. 1836-tól már csak egy, *L. Vaïsse* foglalkozott itt-ott a kiejtési gyakorlatokkal, s 1843-tól miniszteri intézkedésre egy egész osztály bízott rá. Ez bejárta a svájci, hollandi és német intézeteket, de sikerei ennek is csak hézagosak voltak, mert az artikulációra naponként csak 1 óra állt rendelkezésére. 1850–58 ismét *J. Valade-Gabel* és öcsce, továbbá *Volkin* plántálták tovább az eszmét.

1859–82-ig *Vaïsse* alatt már egészségesebb a fejlődés, habár ez sem emancipálta magát teljesen a jel alól. Csak 1872. után vált a tiszta „methode orale“ hívévé. De ő sem vihette keresztül eszméit, még nem tört meg a tanárcollegium csökönyössége és másrészt a német módszer bevezetése megkétszerezte volna a kiadásokat. Utána (1872–80) *Martin Elcheverry* ismét a régi rendet hozta be, diadalmaskodott a jel, de e diadal csak rövid volt, közeledett 1878; az internationalis kongresszus és 1879. a francia siketnéma-tanárok gyűlése. Előbbin a külföldiektől hallották a hangos beszéd módszerét dicsérni, utóbbin végre maguk is belátták annak az ő

tradicionalis módszerük felett való előnyeit. Milanoban sajátították el *Dubraulé* és *Dupont* ezt a módszert, a hol 6 hónapig tanulmányozták Abbé *Parra* és *Fornári* vezetése alatt s 1880-ban, a milanoi congressus után győztesen bevonult a „methode orale“ a párisi és a francia intézetekbe.

3. Az előző számunkban közöltük, hogy *Schlott* egy hallónémát tanítván a fölötti örömeinek adott kifejezést, hogy az siketnéma-intézetbe és nem hülyék intézetébe került. Erre most rácafol a hülyék idsteini intézetének igazgatója *Schwenk*. Ez azt állítja, hogy a leírt hallónéma egyszersmint gyengetehetségű és a hülyék intézetében sokkal többre ment volna. A hallónémák általában nem is siketnéma-intézetekbe valók s abbeli meggyőződésének ad kifejezést, hogy nézeteit bizonyosan *Schlott* is és a többi siketnéma-tanárok is helyeselnék, ha csak némileg megismerkedhetnének a hülyék és gyengetehetségük oktatásával és annak irodalmát tanulmányoznák.

3. A 7. számban *M. Schneider* „Tervszerű szemléleti oktatás vagy szabad szemléleti oktatás?“ címén bírálja különösen a *Vatter* I. olvasókönyvében foglalt a tábláról szóló ismertetést illetve olvasmányt és ennek alapján *Vatter* és követőinek tanítási eljárását, azt mesterkéltnek, sőt erőszakoltnak tartja, mert nem veszi figyelembe sem a gyermek egyéni hajlamait, sem az annak életkorébe eső új jelenségeket, hanem halad előre megállapított sablonos útján, mint egy felhúzott óra. Minden szó és mondatnál előbb mérlegeli, hogy az abban előforduló nyelvalakok tárgyalattak-e, ismereteseke-e már. Ez által nemcsak hogy a tanítás száraz, és kedvtelenül hagyja a gyermekeket, hanem végeredményében oda vezet, hogy azok sem iskoláztatásuk idejük alatt, sem azután nem mutatnak semmi kedvet a beszédre s ez — úgymond — egyszersmint melegágya a jelelésnek is. Hogy ilyen tanítási eljárás mellett a frankfurti intézetben mégis szépen beszélő gyermekeket találunk, az tisztán *Vatter* kiváló egyéniségének tulajdonítható.

A cikkező az ilyen eljárás helyett az élénk, közvetlen, minden előforduló alkalmat megragadó és az alaktani formákkal nem sokat törődő eljárást ajánlja. Sokkal több és szebb eredményt vár ettől. A gyermek megtanulja, hogyan kell a lelkében előforduló minden változást, minden észleletet és benyomást spontán élőszóval kifejezni. Nem kell — különösen az alsó fokon — sokat törődni a szín-, alak-, anyagbeli és egyéb tulajdonságokkal. Inkább cselekvéseket és az ezeknek megfelelő kifejezéseket tanulják meg a gyermekek. Mert ugyan ki törődnék azzal, hogy miből van pl. a palatábla? De már, ha valamelyik leejti a tábláját s ő ijedten azt veszi észre, hogy az eltörött, kész az alkalom a kifejezés megadására. Nincs azonban szükség arra, hogy most már e kifejezés begyakorlása végett a tanár órákhosszat, a képzelhető és képzelhetetlen legkülönfélébb törékeny tárgyakon nyargaljon végig. Ellenkezőleg, elég most ennyi, lesz még ezer alkalom a törés fogalmát más és más tárgyakkal vonatkozásba hozni. De meg a táblát sem kell az első alkalommal agyontárgyalni. Inkább többször keveset. Nincs megírva sehol, hogy a tábláról egy osztályban csak egyszer szabadon beszélni.

Cikkének végén összefoglalja *M. Schneider*, hogyan kívánna ő a tábláról a különböző fokokon „beszélgetni.“

4. *Alexander Ostrogradsky* röviden ismerteti a St. Petersburg-i császári siketnéma-intézet történetét és jelen állapotát. Az intézetet alapította *Mária Fedorovna*, I. Pál cár neje, 1806-ban. Jelenleg van az intézetben 162 növendék, a kiket 16 tanár és tanítónő oktat. A tanszemélyzet (segédekkel és iparmesterekkel) száma körülmben 45, és nem kevesebb mint 59 cseléd áll rendelkezésre. Az intézet költségvetése 150,000 Rubelre rug. Az intézet két részre van osztva, az egyikben vannak a fiuk, a másikban a

leányok. A képzési idő 9 év, s ennek keretében van 3 előkészítő osztály, a hol a fiúk és leányok együtt tanítónők által oktattatnak és 6 rendes osztály. A 3 felső évfolyamban szakrendszer van bevezetve. Az ipari kiképzés párhuzamban halad az intellektuális képzéssel. Felemlítésre méltó, hogy a fiúk tanterve különbözik a leányokétól. Mint a leányok, mint a fiúk heti 18—33 órában részesülnek ipar-oktatásban.

5. *J. Kerner* — *Essen* hosszabban kiterjeszkedvén *J. Heidsick, E. Dusuzeau* és *Ev. M. Gallaudet*-nek a párisi internationális kongresszuson tartott előadásaira visszaveri azoknak a német (hangos beszéd) módszer ellen tett kirohanásait. Kimutatja állításaiknak tarthatatlan voltát s azt, hogy — különösen a két utóbbi — becsmérlik a német módszert, annak sikereit anélkül, hogy fáradságot vennének maguknak azt behatóbban megismerni. Kritikájukban 40 — sőt 100 év előtti állapotokat vesznek bonczkés alá, de minden szavukból kitetszik, hogy a módszer fejlődésének mai stádiumát nem ismerik. S minthogy *Heidsick* „nem valódi“ siketnémáról tesz említést, kimutatja, hogy ilyen nem is létezik. Mert vagy siketnéma valaki, vagy nem. A ki siket, de beszél, vagy a ki néma, de hall, vagy a nagyothalló nem siketnéma és így ezeknek nincs is helyük a siketnéma-iskolában. Ha tehát *H.* szemfényvesztéssel vádolja a német módszert követő siketnéma-tanárokat, állítván azt, hogy azok ilyen „nem valódi“ siketnémákat produkátatnak, úgy nem a módszert, hanem a mai szervezetet lehet hibáztatni, a mely megtűri az ilyeneket a siketnéma iskolában; vagy ha azt állítja, hogy a növendékek nagy %-a nem tanul meg érthetően és értelmesen beszélni, akkor azt sem lehet a módszernek bűnéül felróni, hanem ama általánosan ismert körülménynek, hogy siketnémáinknak nagy %-a gyenge-tehetségű, s ezek a *H.* ajánlotta jelelő-módszer alkalmazásával sem lennének jobban kiképezhetők, sőt talán annyira sem. Mindezen normalis képességű siketnéma gyermek azonban kiképezhető a német módszer segítségével annyira, hogy magát szóban és írásban embertársaival megértethesse és a hol a tanár jóakarattal és szorgalommal lát munkához, ott ezt a célt el is éri.

„Semmi jót sem várhatok — úgymond — olyan artikuláció- és leolvasás-tanítástól, a mely 3—6 hónapban befejeztetik; vagy ha a kiejtési osztály létszáma 12-nél több; ha abban mindenféle korú gyermek halmozódik össze; ha hiányos a táplálkozásuk; ha naponkint csak 2—3 órán tanulnak kiejtést s az a mellett lev- és szakértelem nélkül kezeltek; ha a tanárnak folyton csak ünnepélyes vizsgákra (*Schauprüfungen*) és revisióra (ellenőrzés) kell dressírozni; ha ő maga is szakmájára csak hiányosan van kiképezve és őt lépten-nyomon pórázon kell vezetni; vagy, ha pihenésre nincs elég szabad ideje; ha hivatala után nem tud megélni, a nélkülözéstől elerőtlenedik és idegzete is gyengül; ha általában beleges vagy gyengélkedő, — — — ha többet gondol a korcsmai társasáztalra, mint az iskolára; vagy ha tellerejét Isten tudja mi- és hányféle mellék hivatalban pazarolja, vagy mellékfoglalkozásban kénytelen pazarolni — Ha aztán az ily viszonyok között kiképzett siketnémát nézzük, természetes, hogy nemcsak, hogy a felolvasók nincsenek, de mi magunk sem lehetünk megelégedve, azonban Égnek hála! ily állapotok ha másutt léteznek is, Németországban és a szomszéd országokban már rég megszűntek.

Dusuzeau azon állításával szemben, hogy mi kezdettől fogva elnyomjuk a jelelést, megjegyzi, hogy a képzés alsó fokán semmikép sem nyomjuk el, azonban abban a mértékben, a melyben halad az ész- és nyelvfeljesztés, háttérbe kell szorítani a jelelést a tanításban és az érintkezésben“

Wentsel József.

Hazai hírek.

Lapunk jelen számát fél ívvel megtoldottuk.

A szolgálati és fegyelmi szabályzat tárgyalása céljából a valás- és közoktatásügyi minisztertől kiküldött bizottság f. é. május hó 20—25-ig tartotta meg üléseit a vakok országos intézetében *Cseike Győző* számvevőségi aligazgató elnöklete alatt. Az előadói tisztet *Éliás Jakab* aradi igazgató-tanár viselte, míg a jegyzői teendőket felváltva *Együd Lajos*, *Klinda Kálmán* és *Klis Lajos* végezték. A bizottság általánosságban magáévá tette az előadó javaslatait s csak a részleteknél tett kisebb-nagyobb módosításokat. Meghatározta a szorosán vett gyógypaedagogiai tanintézeteket és kimondta, hogy a dadogók tanfolyamai és a gyengetehetségűek iskolái, melyek az érzékűek oktatására szolgáló iskolák kiegészítő részei kell, hogy legyenek, nem tartoznak a gyógypaedagogiai intézetek keretébe. A bizottság, mely naponta d. e. 8 órától — d. u. 3—4-ig is tárgyalt, derekas munkát végzett és mint hírlik méltányossági és történeti alapon nyugvó jogaink és kedvezményeink kedvező elintézését ajánlta a miniszternek. Nem vártunk egyebet azoktól, kikkel életünk össze van forrva, kik legjobban tudják mi rekompensáció járhat azért a nehéz munkáért, a mit végzünk. Megtörtént tehát az első lépés, hogy nyugodt észszel, lélekkel szolgálhassuk ügyünket. Hogy a második lépés: a szabályzatnak a minisztertől való elfogadása is meg fog történni, az szilárd meggyőződése mindenkinek, ki ismeri a miniszternek, az államtitkárnak és ügyosztályunk referensének irántunk mindenkor tanúsított jóakarátát. Vagy nem a legmesszebb menő jóakarát megnyilatkozásának kell-e tekintenünk azt a tényt, hogy, a mit az államhivatalnokok már évtizedek óta kérnek — a pragmatikát — részünkre alkotják meg első sorban? E páratlan jóakarát már most kötelességünkkel teszi bebizonyítani azt, hogy érdemesek vagyunk reá. És befogjuk bizonyítani. Azt hiszem az összes kartársak érzelmeit tolmácsoljuk akkor, midőn mindazon forumoknak, egészen fel a miniszter személyéig, melyeknek ügyünk illetén alakulásában részük van, a gyógypaedagogiai tanerők háláját, köszönetét és ragaszkodását tolmácsoljuk.

A vizsgarend megváltoztatása. A vallás- és közoktatásügyi miniszter egy legutóbb kiadott rendeletében arról értesíti az intézetek igazgatóit, hogy az eddig szokásban volt vizsgai rendet következőleg változtatja meg: Az intézetek tanári testületei meghatározzák az osztályvizsgák idejét és a miniszter ez osztályvizsgákra kiküld miniszteri biztost. A tanártestületek ezen kívül saját hatáskörükben a nagyközönség számára is tarthatnak ünnepélyes záró vizsgát, de erre biztost nem küld ki. A miniszternek ez intézkedése a tanítási eredmény ellenőrzése szempontjából nagyon üdvös ujtítás, de nálunk, hol még a legintelligensebb néposztályhoz tartozók is kétkedéssel fogadják a hírt, hogy a siketnémat meg lehet tanítani a hangos beszédre és hol e tájékozatlanság következtében a társadalom nem vett tudomást siketnémainkról, minden alkalmat — és így a vizs-

gáét is — meg kell ragadni, hogy a figyelmet ügyünkre irányítsuk. Ezért azt hiszszük, hogy az eddig szokásban volt és a minisztertől ezután is megengedett ünnepélyes vizsgákat okvetlenül fenn kell tartanunk.

A siketnémák sopronmegyei iskolája. Lapunk f. évi 4-ik számában már hírt adtunk róla, hogy Sopron megyében milyen lelkes mozgalom indult meg azon célból, hogy ott egy siketnéma iskola létesüljön. A „Soproni Napló“ f. évi május 5.-én megjelent száma e mozgalom tovaterjedéséről a következőket tartalmazza: Siketnémák intézete — Balfon. Lapunk olvasói előtt ösmeretes, Sopron vármegye közönsége egy siketnéma intézetet szándékozik felállítani. Wesinski dr. tekintetbe véve azon körülményeket, hogy faluhelyen a megélhetési viszonyok olcsóbbak s a levegő sokkal jobb, mint a városban, azt a humanus ajánlatot tette Sopron megye alispánjának, hogy ha az adományozók bőkezűsége folytán annyi pénz gyűlt össze, hogy a tanítók fizetése és más személyi kiadások fedezhetőek lesznek, ő egy külön hat szoba, konyha és fedett folyosóból álló lakást bocsát teljesen ingyen az intézet rendelkezésére. Véleménye szerint ez egyelőre elég tágas lesz, mert Sopron megyében összesen 50 tanköteles siketnéma gyerek van. Megígérte továbbá, hogy abban az esetben, ha az említett helység idők folytán szűknek bizonyúlna, a fürdőben egy új épület emelhetéséhez 4000 koronát fog adományozni. Ingyen fogja végezni úgy az orvosi szakszezerű vizsgálatokat, melyek a siketnémáknak az intézetbe való felvételét megelőzik, mint az esetleg megbetegedő növendékek gyógykezelését is. Ingyen látja el a szokásos fürdőekkel a gyermekeket s a gyógyszereket beszerzési áron adja nekik. A fenntartási költségekhez is hozzájárulni óhajtván, oda adja azon összeget, a mely a fürdő kápolnájában a Szent Antal szobrához zárandoklókttól begyűl, úgyszintén azt is, a mit a fürdővendégek azon szegények élelmezésére összeadnak, a kik a fürdő szanatoriumában Sopron-, Vas-, Győr- és Tolna megyékből ingyen kezelésben és ellátásban részesülnek. Ez kitesz évenként 300 koronát, mely felett a fürdő tulajdonos, ki az említett szegényeket nemesszivűségből saját költségén élelmezi, teljesen szabadon rendelkezik.

Ugyancsak a sopronmegyei siketnéma iskoláról a Zala-Egerszegen megjelenő „Magyar Paizs“ május 9.-iki száma a következőket közli: „Egy főpap a siketnémákért. A csornapremontrei-rend prépost-prelátusa Kuncz Adolf dr. kijelentette, hogy azon esetben, ha a sopron vármegyei siketnéma-intézetet Csornán állítják föl, akkor a csornai járási kórház céljaira följánlott terület melletti 3000 négyszögmétert kitevő területet ingyen engedi át a siketnémák részére építendő intézet céljaira.

A siketnémák Zemplén vármegyei intézete. Hodinka Mihály igazgató-főügyész K. H. Váraljáról a múlt hónapban kelt levelében arról értesíti *Borbély Sándor* szaktanácsi előadót, hogy kegyes urasága gr. *Andrássy Dénes* Zemplén megyében lévő monoki kas-

télyát a hozzátartozó parkkal s közvetlen mellette levő szántóföld-del együtt, siketnémák számára intézetül átengedi.

A felajánlott kastély emeletes épület s benne egy kis házi kápolna is van.

E nagyelkű ajánlásra a nemes grófot uradalmainak igazgatója Hodinka Mihály főügyész indította volt, a kit Borbély Sándor gömöri útjában meglátogatott s e látogatáskor, beszélgetés közben merült fel az eszme, hogy a fenkölt gondolkodású főúr számtalan jótéteményeinek a siketnémák — a kik a jótéteményre oly igen rászorulnak, szintén részesei lehetnének. És ha úgy tünnek fel kartársaink előtt, hogy e fejedelmi bőkezűsége kevés az elismerő, dicsérő szavunk, mentsen ki bennünket a dicsérendőnek titkon jótékonykodó természeté, mert gr. Andrassy Dénes jótetteinek dicséretét, emlegetését sem nem várja, sem nem szereti.

Képesítő vizsgálat. A váci intézetben ez idén a képesítő vizsgálatok f. hó 25.-én és 27.-én tartatnak meg, még pedig szokás szerint a korábbi napon az írásbeli, a későbbin pedig a szóbeli.

Hülyék ápoló intézete. Mint a fővárosi napilapokból értesülünk, a belügyminiszter a lipótmezei állami gyógyintézet mellé külön pavillont épített oly hülyék számára, kik nem annyira oktatásra, mint inkább ápolásra szorulnak. Ez a hír annál örvedetesebb, mivel hazánk egyetlen — hülyék számára felállított — tanintézetének nagyban megkönnyíti feladatát, a mennyiben ez most már tisztán csak képezhető hülyéket vehet majd fel.

Epileptikusok intézete. A „Szeretet“ egylet elhatározta, hogy epileptikus egyének számára intézetet állít a fővárosban. Az egylet valóban Istennek és embernek tetsző dolgot cselekszik, mikor a szerencsétlenek e nemén akar segíteni. Már többször felhívtuk t. kartársaink figyelmét e nemes célt szolgáló egyletre, de most újlag szíves figyelmükbe ajánljuk annál is inkább, mivel a válságos pénzügyi viszonyok miatt csak a legnagyobb mérvű támogatás mellett képes humanus programját megvalósítani. Az egyletre vonatkozó mindennemű felvilágosítással Scherer István ny. siketnéma int. tanár, az egyesület titkára szolgál, de szerkesztőségünk is szívesen ad róla felvilágosítást.

A siketnémák aradi iskolája, a mely eddig oly mostoha viszonyok között tengődött, mint örömmel értesülünk, örvedetes haladásnak néz élébe. A város ugyanis 20,000 koronát szavazott meg a végből, hogy az iskola épületét kibővítsék. A jelenlegi épületre ráépítenek egy emeletet. A kész épületben lesz ennek következtében 6 tanterem, rajzterem, kézimunkaterem és tanári szoba. Az iskola elegendő helyiséggel rendelkezvén, ezután évről-évre kibővül és remélhető, hogy rövid idő múlva teljes 6 osztályú iskolává fejlődik. Az iskola illetén való felkarolása *Salacz* Gyula kir. tan. polgármester buzgolkodásának köszönhető.

Halálozás. *Oros Kálmán,* a hazai tanult siketnémák díszé, a múlt hó 11.-én hosszas szenvedés után elköltözött az élők sorából. Oros a váci intézetben nyerte kiképzését. Tehetsége és szorgalma

által oly fokú műveltségre tett szert, hogy sorstársai között elsőként szerepelt. Becsületességéért, szíve jóságáért mindnyájan a legnagyobb bizalommal és szeretettel viseltettek iránta. És ő igyekezett is megfelelni e bizalomnak és szeretetnek. A kenyérkereset fájdalomai után megmaradt erejét egészen sorstársai helyzetének könnyítésére fordította. És nem rajta múlt, ha kitűzött célját egészen el nem érte, ha köztük teljes egyetértést, összetartást nem tudott teremteni. Kétszer kísérte meg lapjával a „Siketnémák Közlönyé“-vel a siketnémákat közös munkálkodásra serkenteni, első ízben részvétlenség miatt kénytelen volt lapját beszüntetni, második ízben pedig önzetlen törekvésében megakadályozta a halál. Jövő évi jubileumunk nagyon lelkesítette. Az előkészületekben való szorgos segédkezésével sietett leróni kiképző intézete iránt érzett háláját. Mint a siketnémák jubileumi nagy bizottságának elnöke, reá bízta az intézet a rendezendő iparkiallítás előmunkálatainak vezetését. Hogy emberül megfelelt e feladatának, mutatja azon körülmény, hogy a tervbe vett kiállítás sikere a jelentkezők számából ítélve biztosítva van. I. Ferencet és Cházár Andrást ábrázolandó szobrok költségeinek összegyűjtögetésében szintén nem kis része volt, amennyiben a siketnémákkal való sűrű érintkezései közben őket mindúntalan adakozásokra serkentette.

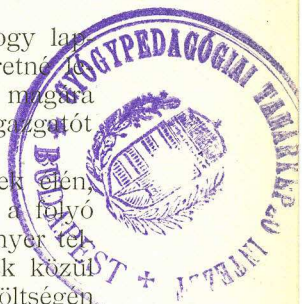
A tevékeny élet férfikora delén, munkálkodási vágyának tetőpontján megszakadt. S ha mi is veszteséget érzünk halálával, mennyivel nagyobb sorstársainak vesztesége, akik vezérüket, büszkeségüket, sorsuk javításának reményét, igaz, őszinte jóbarátjukat veszítették el benne. Temetésekor az ott levők szemében megcsillanó könnyű, a szokatlanul sok koszorú, mely egyszerű koporsóját borította, bizonyosága volt annak, hogy őszinte részvét, igaz sajnálat kísérte utolsó útjára.

Halála előtt két nappal azt az óhajtását fejezte ki, hogy lapjának sorsát a váci intézet tanári testületének kezébe szeretné adni. A tanári testület megtette a haldokló kívánságát, maga vállalta a lap kiadását s szerkesztőjéül Borbély Sándor igazgatót kérte fel.

Az Izraelita siketnémák országos intézetében, (melynek elnöke, mint a vezérő bizottság elnöke Deutsch Sámuel úr áll), a folyó 1900/1901. iskolaévben 96 növendék (59 fiú és 37 leány) nyert teljes ellátást és oktatást; köztük 88 izr., 8 más vallású. Ezek közül 36-ot az intézet ingyenesen, 20-at az orsz. izr. iskolaalap költségen tart el.

A múlt iskolaév végén 19 növendék lépett ki az intézetből; a folyó évre 13 új növendék vétetett fel. Ez utóbbiak közül 3 budapesti illetőségű.

A tanítószemélyzet az intézet igazgatóján kívül 5 tanítóból és 3 tanítónőből áll, kik a növendékeket érettségi fokuk szerint, nyolc csoportban tanítják. Dacára a fővárosban folyton uralkodó gyermekbetegségeknek és szemben azon fénynyel, hogy a növendékek testi fogyatkozásuk és vérszegénységük miatt különféle betegségek iránt

fokozott hajlandóságot mutatnak, az intézetben az egészségi állapot (ide nem érve az egyes könnyebb megbetegedési eseteket) mindig kielégítő volt s így e részben az intézet zavartalanul folytatta működését. Ezen kedvező eredményt a jó ápolásnak is kell betudnunk, melyben növendékeink az intézetben részesülnek, úgy mint az intézet gondos orvosi felügyeletének, melyet a lefolyt évben is *Deutsch* Ernő dr. gyermekorvos úr látott el.

A megállapított tanterv mindazon tárgyakat felöleli melyek a 7—15. év közt lévő siketnéma gyermek felfogásának megfelelnek és alkalmasak arra, hogy őket az iparos-pályára előkészítsék. Ez idő szerint az intézet felügyelete és az izr. kézmű- és földművelési egyesület pártfogása mellett 5 kiképzett növendék van mint inas a kézműipar különböző ágaiban elhelyezve.

Az intézet előjárósága tőle telhetőleg az intézetből kilépett növendékek sorsát is figyelemmel kíséri, sőt alapot is teremtett, melyből szükség esetén segítyezi őket. Ez alpból a mult évben is többen nyertek segítyt. Ugyanazon célra az intézetből kikerült régibb növendékek a vezérő bizottság elnökének, *Deutsch* Sámuel úrnak nevéen, születése hetvenedik évfordulójának emlékére, egy 2000 koronás alapítványt alkottak.

Mínthogy az intézetben az 1899—1900. tanévben 102 növendék volt elhelyezve, az összes kiadások ugyanis 53727 k. 77 f. betudásával egy-egy növendék nevelése és eltartása átlag 520 k. 74 f.-be került.

Bécsi élelmesség és a — siketnéma-gyújtó. A vidéki városokban a siketnémák segélyezésére felirattal ellátott gyújtók már nagy kelendőségnek örvendenek. Ez feltűnt a „*Zündhölchen Fabrik. Wien*“-nek és „Pálfi Testvérek Szeged. — Siketnéma Gyufa 3°/_o“ címkékkel ellátott gyufákat hozott forgalomba, amelyeknek külseje teljesen hasonlít a Pálfi Lipót és Veje részéről kiadottakhoz. Azonban a bécsi élelmesség ezuttal hamar kudarcot vallott, mivel az illetékes körök a gyáros feljelentésére e hamisítványokat elkobozták, illetőleg mindenkorra kitiltották az országból.

A legjobb vizsgái jutalomkönyv mindenestre az lehet, a melyik mű olcsó volta mellett elég díszes, főképen azonban *paedagogiai belső becsesl. bir.* Ilyen mű *Vaday József* nagyváradi közs. iskolai igazgató könyve a „*Tanulók vezérkönyve az erkölcs, jellem, hazafiságban.* E mű felől az összes lapok és szakkörök nagy elismeréssel nyilatkoztak már a mult évi I-ső kiadás megjelenésekor is. Most pedig újabb kiadásban, 37 képpel illusztrálva még díszesebb alakban jelent meg. Ára 1 kor. 30 fillér. Megrendelhető a szerzőnél Nagyváradon.